

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра екобіотехнології та біорізноманіття

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології
Коломієць Ю.В.
_____ 2021 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри екобіотехнології
та біорізноманіття
Протокол № 12 від “01” 06 2021 р.
Завідувач кафедри
Патика М.В.

”РОЗГЛЯНУТО ”

Гарант ОП «Екологічна біотехнологія
та біоенергетика» ОС «Магістр»
Лісовий М.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фармацевтична біотехнологія

спеціальність 162 «Біотехнології та біоінженерія»
освітня програма «Екологічна біотехнологія та біоенергетика»
Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології
Розробники: професор кафедри, д.с.-г.н. Кляченко О.Л.

Київ – 2021 р.

Опис навчальної дисципліни

Фармацевтична біотехнологія

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Магістр</i>	
Спеціальність	<i>162 «Біотехнології та біоінженерія»</i>	
Освітня програма	<i>Екологічні біотехнології та біобезпека</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин		
Кількість кредитів ECTS	104	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	
Семестр	2	
Лекційні заняття	20 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	год.	год.
Лабораторні заняття	20 год.	год.
Самостійна робота	год.	год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	год.	

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: закріплення знань у студентів основних напрямів, сучасних знань та перспектив розвитку сучасної біотехнології

Завдання: закріплення знань про особливості фармацевтичних біотехнологій для прискорення науково-технічного прогресу в медицині для створення пробіотиків, вакцин та сироваток; отримання лікарських засобів на основі цитокінінів; екологічної та біологічної безпеки в біотехнологічному виробництві.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію формування і розвитку даного методу, його завдання і досягнення в розв'язанні загальнобіологічних, глобальних питань та практичних аграрного господарства;

- теорію і принципи створення лікарських препаратів;
- метод і техніку отримання антибіотиків;
- технологію отримання пробіотиків, вакцин та сироваток;
- екологічну і біологічну безпеку в біотехнологічному виробництві;
- технологію виробництва біологічно активних речовин.

вміти:

- користуватися навчальною, методичною та науковою літературою;
- працювати в біотехнологічній лабораторії;
- отримувати лікарські засоби на основі цитокінінів (інтерферони);
- застосовувати біонанотехнології в фармацевтиці та медицині;
- розробляти технологічний регламент та реєструвати біотехнологічні лікарські засоби.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

- готовність до здійснення технологічних процесів при виробництві і виготовленні лікарських препаратів;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до застосування методів аналізу для підбору і визначення певних послідовностей елементів технологічного ланцюгу;

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- здатність здійснювати пошук необхідної інформації в науковій і технічній літературі, базах даних та інших джерелах;
- здатність відбирати та аналізувати релевантні дані, у тому числі за допомогою сучасних методів аналізу даних і спеціалізованого програмного забезпечення;
- здатність розробляти та реалізовувати комерційні та науково-технічні плани і проекти в галузі біотехнології з урахуванням всіх аспектів вирішуваної проблеми, включаючи технічні, виробничі, експлуатаційні, комерційні, правові і навколишнього середовища;
- здатність розробляти нові біотехнологічні об'єкти і технології та підвищувати ефективність існуючих технологій на основі експериментальних та/або теоретичних досліджень та/або комп'ютерного моделювання.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної форми навчання.

2.1 Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Теоретичні основи фармацевтичної біотехнології

Тема лекційного заняття 1. Предмет та методи фармацевтичної біотехнології.

Передумови появи фармацевтичної біотехнології. Зв'язок фармацевтичної біотехнології з іншими біотехнологічними та сільськогосподарськими науками. Використання його в медицині.

Тема лекційного заняття 2. Біонанотехнології в фармацевтиці та медицині.

Застосування нанотехнологій. Характеристика полімерних наночастинок. Ліпосоми, фулерени, циклодекстрини отримання та їх застосування. Альтернативні системи доставки лікарських препаратів.

Тема лекційного заняття 3. Виробництво біологічно активних речовин.

Речовини вторинного синтезу, їх основні характеристики. Шляхи отримання речовин вторинного синтезу. Створення БАДів та їх застосування в лікувальній практиці.

Тема лекційного заняття 4. Технологія виробництва імунобіологічних препаратів.

Класифікація лікарських препаратів. Технологія виробництва. склад і будова лікарських препаратів. основні аспекти технології виробництва імунобіологічних препаратів.

Тема лекційного заняття 5. Пробіотики, вакцини та сироватки.

Пробіотики, їх специфіка дії. Технології отримання пробіотиків, їх специфіка дії. Технології отримання вакцин та сироваток. Основні методи розробки, вакцин та сироваток.

Тема лекційного заняття 6. Ферменти медичного призначення. Лікарські форми ферментів.

Амілаза, стрептокиназа, липаза, протеаза та їх блокатори. Лікарські форми ферментів. Методи синтезу ферментів. Біотехнологічні процеси виробництва ферментів.

Тема лекційного заняття 7. Генетична інженерія в фармацевтичній біотехнології.

Основні поняття генетичної інженерії. Ферменти, що застосовуються при конструюванні рекомбінантних ДНК. Основні етапи створення транс генних організмів. Основні поняття про вектор та лінкери.

Тема лекційного заняття 8. Отримання лікарських засобів на основі цитокінінів (інтерферони).

Визначення, загальні властивості та класифікація цитокінінів. Основні типи, видоспецифічність і фармакологічна дія інтерферонів. Синтез інтерферонів людини в генетично сконструйованих клітинах мікроорганізмів. Контроль якості лікарських засобів на основі цитокінінів (інтерферонів).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Екологічна і біологічна безпека

Тема лекційного заняття 9. Екологічна і біологічна безпека в біотехнологічному виробництві.

Основні поняття про екологічну та біологічну безпеку лікарських засобів. Утилізація відходів біотехнологічного виробництва. Знищення твердих відходів. Очищення рідких відходів. Очищення газових викидів.

Тема лекційного заняття 10. Особливості розробки та реєстрації біотехнологічних лікарських засобів.

Термінологія Закону України «Про лікарські засоби». Оригінальні лікарські препарати та їх біоаналоги. Еквівалентність лікарських засобів та її види. Основні етапи розробки біотехнологічних лікарських засобів. Науково-дослідні підрозділи біотехнологічних компаній. Етапи державної реєстрації лікарських засобів.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фармацевтичної біотехнології														
Тема 1. Предмет та методи фармацевтичної біотехнології			2		2			4						
Тема 2. Біонанотехнології в фармацевтиці та медицині			2		2			4						
Тема 3. Виробництво біологічно активних речовин			2		2			4						
Тема 4. Технологія виробництва імунобіологічних препаратів			2		2			4						
Тема 5. Пробиотики, вакцини та сироватки			2		2			4						
Тема 6. Ферменти медичного призначення. Лікарські форми ферментів.			2		2			4						
Тема 7. Генетична інженерія в фармацевтичній біотехнології			2		2			4						
Тема 8. Отримання лікарських засобів на основі цитокінінів (інтерферони)			2		2			4						
Разом за змістовим модулем 1			16		16			32						
Змістовий модуль 2. Екологічна і біологічна безпека														
Тема 1. Екологічна і біологічна безпека в біотехнологічному виробництві			2		2			4						

Тема 2. Особливості розробки та реєстрації біотехнологічних лікарських засобів			2		2			4					
Разом за змістовим модулем 2			4		4			8					
Усього годин			20		20			40					
Курсовий проект (робота) з _____			-		-			-					-
(якщо є в робочому навчальному плані)													
Усього годин			20		20			40					

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Застосування аналітичних методів досліджень у фармацевтичній біотехнології	4
2	Характеристика моноклональних антитіл в складі лікарських біотехнологічних препаратів	2
3	Отримання, виділення і контроль ферментативної активності бактеріальної амілази	2
4	Визначення протеолітичної і створюючої активності в заквасках	2
5	Дослідження розчину бактеріального декстрину	2
6	Вивчення продуктів метаболізму в культуральній рідині «чайного гриба»	2
7	Спектроскопічні методи досліджень	2
8	Отримання із рослинного матеріалу пектинових речовин	4

6. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
<u>ОС «Магістр»</u> <u>«Екологічна</u> <u>біотехнологія та</u> <u>біоенергетика»</u>	Кафедра <u>екобіотехнології та</u> <u>біорізноманіття</u> 2021-2022 н.р	ЗАЛКОВИЙ БІЛЕТ 1 Фармацевтична біотехнологія	Затверджую Зав кафедри (підпис) <u>Патика М.В.</u> 31 травня 2021 р.
<i>Залікові запитання</i>			
1. Основні ферменти медичного застосування			
2. Типи вакцин та їх застосування			
Тестові завдання			

1.

<i>Умови in vitro – це:</i>	
1	вирощування в асептичних умовах на штучних живильних середовищах;
	культивування клітин в умовах закритого ґрунту;
	культивування клітин у клімокамері;
	одержання транс генних тварин
	вирощування рослин у польових умовах.

2.

<i>Біологічні ефекти інтерферонів</i>	
1	протизапальні
2	регулятори клітинного і гуморального імунітету
3	обмежують розвиток запалення
4	пригнічують розвиток здорових клітин
5	обмежують доступ живильних речовин у клітину

3.

<i>Основні складові живильних середовищ:</i>	
1	мікро- та макроелементи, вітаміни, регулятори росту, агар-агар;
2	мінеральні та органічні добрива;
3	дистильована вода;
4	вермикуліт;
5	кокосове молоко, березовий та томатний соки.

4.

Основні типи інтерферонів	
1	альфа-інтерферон
2	гамма-інтерферон
3	бета-інтерферон
4	зет-інтерферон

Д-інтерферон	
5.Вакцини - це	
1	лікарські засоби, які містять антигени
2	лікарські засоби, що отримані із хворобливих тварин
3	антигенні структури із хворобливих мікроорганізмів
4	рекомбінантні векторні засоби із дріжджів
5	рекомбінантна ДНК
6. Вакцини бувають	
1	пептидні синтетичні
2	молекулярні
3	субодиничні
4	корпускулярні
5	вегетативні

7. Імунохімічні методи- це	
1	«Сендвіч»-метод
2	фотометричний метод
3	конкурентний метод
4	інгібуючий
5	прямий

8. Білок фракції 1 - це	
1	фермент фруктозобіфосфататалядолаза
2	фермент фруктофуранозидаза
3	рибульозо-1.5-біфосфаткарбоксилаза-оксигеназа
4	фермент целюлоза
5	фермент оксигеназа

9. До основних лікарських засобів, отриманих біотехнологічно відносять:	
1	антибіотики
2	вітаміни
3	БАР
4	імуномодулятори
5	пробіотики

10. Механізмами, які обумовлюють стійкість до амінокислот та їх аналогів є:

1	зменшення проникності аналогу в клітину, розпад аналогу в процесі метаболізму в нетоксичні з'єднання
2	порушення можливості включення аналогу в білки
3	зниження енергії активації молекул, необхідної для здійснення реакції
4	підвищення вмісту фітогормонів в тканинах
5	нестійкий стан білкової молекули, при якому білок випадає в осад
6	послаблення зворотнього контролю біосинтезу амінокислот, яке призводить до їх надсинтезу

7. Методи навчання.

Успіх навчання загалом залежить від внутрішньої активності студентів, від характеру їхньої діяльності, то саме характер діяльності, ступінь самостійності та творчості мають бути важливими критеріями у виборі методу.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть - в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, - перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

Отже, розглянуто п'ять підходів до класифікації методів навчання.

8. Форми контролю.

Модульні тестові роботи, іспит

9. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

11. Методичне забезпечення

12. Рекомендована література

– Основна

1. Фармацевтическая биотехнология: Технология производства иммунобиологических препаратов. Ю.М. Краснопольский, М.И. Борщевская. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2009). – 358 с.
2. Фармацевтическая биотехнология. Пособие под ред. Д.В. Моисеева. Витебск, 2019. – 293 с.
3. Фармацевтическая биотехнология: Бионанотехнология в фармации и медицине. Ю.М. Краснопольский, А.С. Дудниченко, В.И. Швец. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2011). – 228 с.
4. Фармацевтическая биотехнология: Бионанотехнология в фармации и медицине. Ю.М. Краснопольский, А.С. Дудниченко, В.И. Швец. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2011). – 228 с.

5. Фармацевтическая биотехнология: Производство биологически активных веществ. Часть I. Ю.М. Краснопольский, Н.Ф. Клещев. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2012). – 303 с.

6. Фармацевтическая биотехнология: Производство биологически активных веществ. Часть II. Ю.М. Краснопольский, Н.Ф. Клещев. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2013). – 192 с.

7. Фармацевтическая биотехнология: Основы лабораторных исследований. Практикум. Ю.М. Краснопольский, Л.В. Северина. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2017). – 208 с.

8. Фармацевтическая биотехнология. Аспекты фармацевтической химии. Ю.М. Краснопольский, О.В. Звягинцева. – Харьков: НТУ «ХПИ» (2018). – 248 с.

9. Кляченко О.Л., Коломієць Ю.В., Бородай В.В., Субін О.В. Біотехнологія та біоінженерія. Вінниця, ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – 650 с.

10. Божков А.И. Биотехнология. Фундаментальные и промышленные аспекты. Харьков, 2008. – 363 с.

11. Введение в генетику, биоинформатика, ДНК-технология, генная терапия, ДНК-экология, протеомика, метаболика: Навч. посіб. / В.И. Глазко, Г.В. Глазко; Ин-т агроэкологии и биотехнологии УААН. – 2-е изд., испр. и доп. – К.: КВІЦ, 2003. – 640 с.

12. Глик Б., Пастернак Дж. Молекулярная биотехнология. Принципы и применение. Пер. с англ. – М.: Мир, 2002 – 589 с.

– допоміжна.

1. Льюин Б. Гены. М., Мир, 2010. – 650 с.

2. Уотсон Д. Молекулярная биология гена. М., Мир, 1978 г.

13. Інформаційні ресурси

<http://sbio.info>

www.biotechnolog.ru

www.genetika.ru